

Legutolsó ítélet

Futballpályahosszra a lakóhelyemtől, két tömbház közé ékelődve, található a műszaki főiskola villamosmérnöki karának a diákotthona. A más-különbén nem túl forgalmas környéken, hajnaltól éjfélig, minden napszakban találkozom diákokkal, akik vagy a kollégium felől igyekeznek a főiskolára, vagy éppen a kollégiumba tartanak, vagy a kollégiummal szemközti parkosított terecske valamelyik padján ücsörögnek a kedvesükkel, kivált a kora esti órákban. Egy napon felfedeztem közöttük Sz. Péter hasonmását. Ennek ellenére eszemben sincs belekontárkodni a matematika vagy a filozófia tudományába, mert egyikben sem vagyok otthon. Csak nagyon halkán merem mondani: talán igaz a közhely, hogy semmi új nincs a nap alatt, vagy fellengzősebben: hogy bizonyos tér-idő rendszerben bizonyos események bekövetkezése előre látható, s ha nem, hát legalábbis előre kiszámítható. De lehet, hogy tévedek, Bárcsak úgy volna. Mert ha nem, nagyon rászorulunk mindnyájan az isteni irgalomra.

Sz. Péter, csakúgy, mint én, jócskán elmúlt már harmincéves. Egy időben a barátom volt, s ha még él (a feltevés, hogy egy jó ismerős vagy barát, aki több mint tíz éve nem ad életjelt magáról, meghalt — sosem irreális), szóval ha életben van még, bizonyára megváltozott a külseje: pocakot eresztett, a haja megritkult és talán őszül, az arca teltebb lett, a válla szélesebb, s a járása is bizonyára lassúbb és lomhább. A fiatalember, akit az utcán pillantottam meg, a tizenöt évvel ezelőtti Sz. Péterre hasonlított. Felbukkanása kísértetieségét fokozta, hogy Péter is (amíg ki nem rúgták) a villamosmérnöki kar hallgatója volt, és ugyanebben a diákotthonban lakott. Mielőtt a véletlenek kaján összjátékából merész következtetéseket vontam volna le, be kellett ismernem, hogy a Péter arcáról, alakjáról őrzött kép tizenöt év alatt megfakult az emlékezetemben, és róla készült fénykép sincs a birtokomban. Így a fiatalember talán nem is Péterre hasonlított, hanem az utolsó találkozásainkról őrzött emlékképre. A különbség nem lehet nagy, de nem árt tekintetbe venni.

A dolog sokáig nem hagyott nyugton. Egyik diákkori ismerősöm adjunktus a villamosmérnöki karon (ő legalább vitte valamire), fölkerestem, és megtudtam tőle egyet-mást az engem érdeklő fiatalemberről. Megtudtam például, hogy akárcsak Sz. Péter, ő is magyar. Igaz, nem Losoncról származik, mint egykori barátom, hanem egy eldugott bodrogi faluból, s nem Péter a keresztneve, hanem Zoltán. De ezek csekélységek az egésznek a súlyához képest. Adjunktus ismerősöm, amikor kettesben maradtunk az irodájában, s hogyan, hogyan nem, a kávé mellé konyak is került az asztalra, bizalmasan megszűgta, hogy mindegyik magyar hallgatóját számon tartja, és a lehetőségei szabta határokon belül segíti őket. Ennek a Pék Zoltán nevű hallgatójának azonban rosszul áll a szénája, nem valószínű, hogy átevíckél a félév végi vizsgákon. Akaratlanul is a következő mondat csúszott ki a számon:

— Ez nagy baj.

Ismerősöm meghökkenve, mégis mohó kíváncsisággal nézett rám felemelt konyakospohara mögül.

— Olyan fontos neked, hogy a fiú ne bukjon meg?

— Talán fontos — feleltem.

— De hiszen fél órával ezelőtt azt sem tudtad még róla, hogy kicsoda.

— Ismered Sz. Pétert? — kérdeztem.

Nem emlékezett rá.

— Majd egyszer megmagyarázok mindent — mondtam. Jobb nem firatni, hogy ismerősöm mit gondolhatott felőlem. Racionális mérnöki fejével bizonyára egy kicsit egzaltálnak és bolondnak tartott. Hogy javítsak a helyzetemen, elmeséltem neki néhány jellemző epizódot egykori barátom viselt dolgaiból. Ő hümmögött, s csak a vállát rándította. Persze számomra is olyanok voltak már ezek a történetecskék, mint megannyi beszáradt seb. Megállapítottuk, hogy bár mintha csak tegnap lett volna, amikor megismerkedtünk, tizenöt év mégiscsak bizonyúan nagy idő.

Sz. Péter (szándékosan hallgatom el a vezetéknevét, elvégre nem kompromittálni akarom) volt az az illető az életemben, akiről egy bizonyos életkorban úgy véljük, hogy vele életre-halálra szövetkeztünk, s az ilyen szövetséget komolyan veszi az ember, amikor se életről, se halálról nincs még igazán mély tapasztalata. Pontosabban mondva: ő volt az egyik ilyen barátom. A szövetséget négyen kötöttük ugyanis, s ha nem beszéltünk is róla, mindnyájunk előtt nyilvánvaló volt, hogy egyformán gondolkodunk, sőt egymás gondolatait is kitaláljuk, sőt titkunk sincs egymás előtt, magától értetődik tehát, hogy a sors egymáshoz rendelt bennünket. Hármán főiskolára jártunk. Péter a műszaki főiskolára, Z. medikus volt, én pedig bölcsészhallgató. Társaságunk negyedik tagja, L., több évig bányában dolgozott, novellákat írt, majd újságíróként helyezkedett el az egyik központi hetilapnál, ahonnan, szerencséjére, hamarosan kiutálták. Mind a négyen magyarok voltunk, és vidékről származtunk. Volt úgy, hogy naponta találkoztunk, volt úgy, hogy két hétig se. Törzshelyünkön, az akkor még barátságos és közepesen előkelő Krym kávéházban a nap minden órájában tartózkodott valaki, akinek az asztalához oda lehetett ülni anélkül, hogy az illető tolakodásnak vette volna, s a pincérek fejből tudták, ki az, aki sört és ki, aki bort fogyaszt közülünk. L. kivételével mindnyájan nőtlenek voltunk még, de L-t is bizvást tekinthettük nőtlennek, mivel a felesége messze vidéken élt, s ha értesült is talán L. kicsapongásairól, nemigen bántódott miattuk. Különben is váltak. (Aztán mégsem váltak el, született egy fiuk, s L. hamarosan dobbantott, hazaköltözött a szülővárosába, de ez egy másik történet.)

Barátságunk L. novelláinak az elemzése jegyében izmosodott. L. sohasem jött be a kávéházba úgy, hogy ne lett volna kézirat nála. Néha csak két-három gépelt oldal, máskor annyi sem, csupán egyetlen bekezdés. Mi rávetettük magunkat a kéziratára, és ízeire szedtük. Az irodalom mindnyájunkat érdekelt, s szerencsére nem csupán csehszlovákiai magyar írók regényeit olvastuk. L. nem írt rosszul, mégis csak nagyritkán szegődött mellé a szerencse. Legtöbb novelláját azzal a kifogással kapta vissza a lapoktól, hogy elvontak, és nem a valóságot tükrözik. Akkoriban (igaz, nem először) hűvös szelek fújtak a szerkesztőségek felől. A szerkesztőségi robotba belebölcsült elmék kiokoskodták, hogy nem igazán csehszlovákiai magyar író az, aki nem szövetségi parasztokról vagy ingázó munkásokról ír, és történetei nem csallóközi vagy gömöri faluban játszódnak. Ha valaki mégis megfelelt a kívánalmaknak, nem biztos, hogy olyannak ábrázolta a valóságot, amilyennek az a szerkesztőségi asztal mögül látszott. Az biztos, hogy L-től, aki évekig munkás volt, munkás témájú írásokat vártak, és úgy néztek rá, mint renegátra és utálatos sznobra, amikor az egyik szerkesztőségben elhencegett vele, hogy Thomas Mann, Babel

és Faulkner műveit olvassa szívesen. L. szerencsére nem tartozott a lobbanékony természetű szerzők közé; ha nem közölték, nem futkosott fűhöz-fához, nem ruházta meg sötét utcasarkon a szerkesztőket, és a párnája csücskét sem harapdálta tehetetlen dühében éjszaka, hanem csendben beült a Krymbe, odaadta nekünk az éppen visszautasított novelláját, s fapofával szitkozódott: minden szerkesztő vízfejű, hályogos szemű barom és naplopó. Mi aztán vagy megdicsértük az írásműveit, vagy nem. Inkább igen, mert ha alkalomadtán sok kifogást támasztottunk, a szemünk előtt tépte össze a kéziratot. Ám még ilyenkor sem haragudott ránk. Nem is haragudhatott, mert tisztában volt vele: egymás nélkül magányosabbak, zárkózottabbak és féltékenyebbek lennének a csallóközi vagy gömöri magyar vidék felől nézve nagyváros Pozsonyban. Őszintének kellett lennünk egymáshoz, mert önbecsülésünk, és végső soron önbizalmunk alapja volt ez az őszinteség, s őszinték csak magyarul lehettünk. Szlovák társaságban többnyire nagyokat hallgattunk. Egyikünk sem beszélt anyanyelvi szinten szlovákul (L. a legkevesébé). Ha szlovákul voltunk kénytelenek megnyilatkozni, mindig maradt olyan érzés bennünk, mintha elhallgatnánk valami fontosat, pedig csak a szerényebb szókincsünk nem bizonyult eléggé hajlékonynak ahhoz, hogy mondanivalónkat pontosan és árnyaltan fogalmazzuk meg. Hamarosan kiderült, hogy barátságunk egy kicsit más, mint a mások barátsága; a barátságon túl érdekszövetség is. Nagyobb szükségünk volt egymásra, mint eleinte gondoltuk.

Négyünk közül Péter hívta ki először a sorsot. November vége volt, ragyogóan sütött a nap, tavaszias szél fújdogált a Duna felől, öröm volt élni. Aznap kora délután jöttünk össze a kávéházban, amikor a legkevesebb a vendég, s a kétórás váltás előtt a legkelletlenebbek a pincérek. Péter már délben beült, s mire külön-külön mindnyájan megérkeztünk, jócskán elázott. Amit sohasem tett, vodkával keverte a sört, s a szeme úgy állt tőle keresztbe, mint a négyzet egymást metsző átlói.

— Megtörtént! — kurjantotta, de alig forgott a nyelve. — Kirúgtak. Éljen a szabadság!

Tudtuk, hogy két vizsgája maradt dékáni terminusra, ő meg tudta, hogy egyiket sem fogja letenni, és nem is törte magát. Így legalább, vigasztalta Z., a másik vizsgáddal sincs gond. Péter bólintott. Zaklatott és bonyolult lelkivilágot hurcolászott, ki akarta rúgani magát a főiskoláról, s most, hogy ez sikerült neki, nagyon le volt törve. Távozását a főiskoláról késő éjszakába nyúlóan ünnepeltük meg, még egy csajt is felszedtünk neki, aki eleinte hajlandónak mutatkozott megvigasztalni őt, de amikor látta, a fiú olyan részeg már, hogy hamarosan fáklyát lehet gyújtani a leheletéből, hirtelen eszébe jutott, hogy van neki egy beteg anyukája, és elfüstölt.

Péternek, aki évfolyamot sem ismételhett, mert egyszer megismételte már, november 30-án kellett kiköltöznie a diákokthozból. November 29-én nem volt még se pénze, se állása, se lakása. November 30-án lakása volt már. Bizonyosra veszem, hogy egészen másképpen, talán kedvezőbbben alakul a sorsa, ha november 30-án összecsomagol, és hazautazik a jó édesanyukájához Losoncra. Persze az ilyen utólagos okoskodás annyit sem ér, mint egy seggreesés a jégen. Péter sohasem akart visszamenni Losoncra, s valójában nem is amiatt bántódott, hogy kirúgták a főiskoláról, hanem hogy esetleg kénytelen lesz visszamenni az Isten háta mögé, és ott fog megöregedni. A kirúgását követő napokban reggeltől estig a városban kószált, s utóbb már inkább hasonlított bolyongó kísértetre, mint arra az éles eszű és ambíciós haverra,

akinek ismertük. Reggeltől ivott, és nem volt maradása se köztünk, se másutt. Járt a kávéházakat és klubokat, régi ismerősökkel és cimborákkal futott össze, pénzt kért tőlük, aztán együtt ivott velük, mígnem november 29-én este a Bástya utcai sörözőben ráakadt az emberére, aki nemcsak sóbában mutatkozott hajlandónak segíteni rajta, hanem valóban a hóna alá nyúlt. Ez egy Miloš nevű évfolyamtársa volt, az apja menő ügyvéd. Villájuk volt a Slavín alatt, s a fiú felajánlotta Péternek, hogy költözzön hozzájuk albérletbe. Péter szeméről azon nyomban felszállt a köd. Másnap már náluk vacsorázott, s Miloš apja néhány nap múlva beprotezsálta őt újságkihordónak. Szorult helyzetében úgy érezte, megütötte a főnyereményt.

Dicstelen távozása a főiskoláról egy darabig beszédtema volt még, aztán gyorsan elült körülötte a por. Nem ő volt az első és nem is az utolsó, aki egy-két éves vergődés után a sarokba vágta a szkriptumokat, és felcsapott szabad embernek. Néhány héttel később úgy beszélt már főiskolás múltjáról, mint gyerekkori botlásokról szokás beszélni, vagy mint amikor megmutatta egyszer az első szerelme fényképét, s rögtön hozzátette, gőze sincs, mit evett azon a csajon. Egyedül amiatt aggódott, hogy anyja kétségbe lesz esve, ha eljut hozzá kudarcának a híre. Losonc nincs a világ végén, ahhoz viszont elég messze van, hogy ideig-óráig el lehessen titkolni a balesetet. Péter nagy ívben került a losonci haverjait, igaz, nem volt itt sok belőlük, s azok is más főiskolára vagy egy másik karra jártak. Egyszer megkérdezte tőlünk, mitévő legyen, megírja-e anyjának az igazat, vagy pedig egy alkalmas pillanatban otthon, négy szemközt mondja-e meg neki. Mind a hárman az utóbbit javasoltuk. Péter gondterhelt arccal hallgatott, ő tudta, miért. Mindenesetre úgy tett, mintha megfogadná a tanácsunkat. Aztán eljött a karácsony, ő hazautazott Losoncra, és legközelebb csak az új évben találkoztunk.

— Na, hogy úszta meg? — kérdeztem.

Péter széttárta a karját, szerencsétlen ábrázata önmagáért beszélt.

— Nem volt szívem megmondani neki.

— Hülye vagy — mondta Z. — Előbb-utóbb úgyis megtudja.

— Nem ismeritek az anyámat.

Hát jó, nem ismerjük. Péter fél óráig csak anyjáról mesélt, hogy megértesse velünk, nem olyan könnyű megmondani az igazságot neki, mert valószínűleg halálosan megsebezne, s ő egyelőre képtelen vállalni a felelősséget a következményekért.

Rossz hangulatban váltunk el. A végén mindnyájan igazat adtunk neki, de aggódtunk érte. Az igazság óráját úgysem lehet a végtelenségig elodázni, s minél később szól az anyjának, annál rosszabb. Péter kilencéves kora óta félárvaként nevelkedett, apját, aki jómódú polgári családból származott, s a Horthy-rendszerben szerzett jogi diplomát, fiatalon elvitte valami csúnya betegség, testvérei nem voltak, s özvegy anyja sem ment újra férjhez, pedig kérője lett volna, nem is egy. Az asszony büszke volt és rátartó, amikor meghalt a férje, úgy érezte, az egész világ ráomlott, támasz nélkül kell összeszednie magát és feltápáskodni a porból. Rokonságuk a háborúban s a háborút követő kitelepítések és áttelepítések során szétszóródott a világban, egyik sógora Kanadába, a másik Svédországba disszidált, nővére Ausztráliában telepedett le, húga és a sógornője átkerült Magyarországra. Sógornője onnan ötvenhatban meglépett a bátyjához Kanadába, a húga pedig tolószékhez volt kötve, és hosszú betegeskedés után fiatalon meghalt. Csak a szülei éltek sokáig, rájuk azonban nem számíthatott. Péter anyja mélyen átélte a család szétszórását, és gyakran emlegette a fia előtt. Olyan fátumot látott a csalá-

dot sújtó megpróbáltatásokban, amellyel egyedül ő mert szembefordulni, s amelynek a beteljesülését, úgy érezte, egyedül ő lesz képes meggátolni. Ugyanakkor gyakran hangoztatta, hogy sorsában nincs egyedül, a szétszóródás és a vészőfutása tulajdonképpen az egész itteni magyar polgárságnak osztályrésze. Ilyen a magyar sors, hajtogatta. A falun élő magyaroknak jobb, őket nehezebb megtörni, mert közelebb vannak a földhöz. A polgárságnak azonban több a vesztenivalója; több a vesztenivalója, ezért könnyebben megalkuszik, s könnyebb szívvel hagyja el a szülőföldjét. A műveltség mindig egy kicsit világműveltségre tesz.

Péter ilyen pesszimista, kétségbeesett szellemben nőtt fel, s csodálta anyja akaraterejét és szívósságát. Anyja szilárdan meg volt győződve róla, hogy a családi végzet nemcsak visszafordítható, hanem arról is, hogy Péter lesz az, akivel a család régi híre és neve újra emelkedni kezd.

Mindebből, ahogy ezt elmondta nekünk, a vak is látta, hogy Péter fél az anyjától. A villamosmérnöki karra sem azért jelentkezett, mert hivatástudatot érzett, hanem mert oda, megfelelő számú jelentkező híján, aránylag könnyű bejutni. Anyjának az volt csak fontos, hogy felvegyék főiskolára, mindegy, hogy hová. Péter elpanaszolta, hogy valahányszor hazautazik szünidőre vagy akár csak egy hétvégére, anyja körbehordozza a városban, mint a véres kardot. Mintha csak azt mondta volna: ez az én bosszúm, engem eltaposhattatok, de a fiam különb és erősebb nálatok. Péter nem szívesen járt haza, otthon úgy érezte, elviselhetetlen nyomás nehezedik rá.

— Ha néhány napig otthon maradtam volna még, azt hiszem, begolyózom — mondta újév után a Krymben. — Kétszer is rászántam magam, hogy most megmondom neki az igazat. De anyámnak nem lehet megmondani az igazat. Egész idő alatt olyan rajongással csüngött rajtam, hogy szégyenemben azt hittem, elpusztulok. Neki sokkal fontosabb, hogy elvégezzem ezt a rohadt főiskolát, mint nekem. Neki ez az élete értelme.

De Péter legalább annyira tisztában volt vele, hogy tarthatatlan állapot ez, mint mi. Tisztában volt vele, hogy ha újra be nem adja a felvételi kérelmét, legkésőbb októberben elviszik katonának. Márpedig ő nem akart többé a műszaki főiskolára járni. Arra viszont, hogy az egyetemre vagy más főiskolára felvegyék, befolyásos ismerősök híján, halvány reménye sem lehetett. Tudta, hogy ha előbb nem, októberben mindenképpen kiderül a disznóság. Abból pedig katasztrófa lesz. De más probléma is volt. Most, hogy albérletbe költözött, megváltozott a címe, s ezt is meg kellett valahogy magyaráznia az anyjának. Karácsonykor nem merte megmondani, inkább levélben írta meg pár nappal azután, hogy a Krymben találkoztunk. Talán ő maga sem volt a tudatában, milyen ostoba lépést követett el. Ha csak azt írja, hogy a kollégiumban nincs meg a nyugalma a tanuláshoz, s ezért albérletet vett ki, anyja bizonyára megértette volna. Péteren azonban akkorra úgy elhatalmasodott már a félelme, hogy ha az anyjára gondolt, teljesen elvesztette a józan esztét. Úgy gondolta, anyja esetleges gyanakvásának csak valami egetverő hazugsággal veheti elejét. Reszketett a kezében a toll, amikor a végzetes mondatot leírta: „Meglépetésnek szántam, azért nem szóltam eddig róla, most azonban le merem írni már: valóra vált a legszebb álmom, lakást kaptam Pozsonyban.” Le ragasztotta a borítékot, és várta, hogy körülötte meghasadnak a falak.

Anyja nem késlekedett a válasszal. El volt ragadtatva, szemé fényének nevezte őt, isteni kegyelmet és igazságszolgáltatást emlegetett, s jelezte, hogy

mihelyt kitavaszkodik, meglátogatja őt Pozsonyban. Péter csak ekkor döbbsent rá, micsoda slamasztikába keveredett. Azonnal felelt anyja levelére, s kérve kérte, tavasszal ne jöjjön még, mert rengeteg dolga van, nincs ideje még moziba se elmenni; nyáron ellenben jöhet, majd megírja, hogy pontosan mikor; a nyarat is Pozsonyban fogja tölteni, mert a legnehezebb vizsgáit szeptemberre halasztja, hogy legyen bőven ideje felkészülni rájuk. Ez azonban nem lehet akadály a annak, hogy két hétig együtt nyaraljanak. Biztosra veszi, hogy istenien fogják érezni magukat. Nemsokára beleegyező válasz érkezett Losoncról. Péter úgy érezte, egy hatalmas szikladarabot sikerült a pusztá két kezével megállítania a lejton. Tudta, hogy baromi nagy szerencséje volt. Anyjának fogalma sincs a pozsonyi lakásviszonyokról, s hacsak egy kicsit is tájékozottabb volna, nem vette volna be a maszlagot. De anyja már régen nem ezen a világon élt. Amióta megözvegyült, s különösen amióta szemlátomást öregedni kezdett, lassan elvesztette a valóságérzékét, elmart a környezetéből mindenkit, aki nem az ő szája íze szerint beszélt, szomszédaival összeveszett, s a két kezén megszámlálhatta, aki köszönt még neki a városban. Most, hogy nyugdíjba vonult, elhanyagolta magát, naphosszat otthon ült és ábrándozott, mint valami bakfislány. Péter, bár szerette, s talán még mindig csodálta egy kicsit, kénytelen volt belátni, kutya egy természete van, s másokat ezek után nemigen érdekli sorsának igazi tragikumá.

Abban az évben késett a tavasz, május elsején havas eső esett, Péter télikabátban nézte végig a felvonulást. Amikorra beköszöntöttek a melegebb napok, s pirosodni kezdett a cseresznye a villanegyed kertjeiben, arra eszmélt, hogy anyja látogatásának az időpontja veszedelmesen közeledik. Néha csaknem pánikba esett. Pedig a közelebbi két hétnek minden részletét gondosan megtervezte, s majdnem biztos volt benne, hogy nem csúszhat hiba a számításaiba. Július közepén Miloš és szülei Jugoszláviába utaznak nyaralni kerek három hétre. Három hétig ő lesz a ház gazdája, ezt megbeszélték már. Miloš szülei abba is beleegyeztek, hogy erre az időre meghívja anyját, még sajnálták is, hogy nem ismerkedhetnek meg vele. Ő is úgy tett, mintha nagyon sajnálná. Adja át neki az üdvözlötünket, mondta Miloš apja. Átadom, boldogan átadom, ígérte. Aztán eljött július 14-ének napja, a villa tulajdonosa és családja kora reggel bevágták magukat a Skodájukba, és útra keltek. Péter segített nekik összecsomagolni, becsukta mögöttük a garázsajtót, s egészen addig ott maradt a kapuban, amíg az autó el nem tűnt az evangélikus kórház előtti kanyarban. Várta, hogy szikla essék le a szívéről. Ehelyett rosszul lett környékezte, ha csak rá gondolt, hogy holnapután megjön az anyja, s szinte biztos, hogy neki két hétig mindennap kötéláncot kell járnia majd.

Július 16-án reggel jó korán kiment az állomásra. Esőre állt az idő, hűvös szél fújt, s őt aggasztotta, hogy ha esni fog, kénytelenek lesznek otthon maradni egész nap vagy talán több napig is, s ennek csúnya következményei lehetnek. Amikor a hangosbeszélő jelentette, hogy megérkezett a kassai gyors, előredőlt a kijáratú folyosó mellvédjén, hogy jól lássa az aluljáró lépcsőin felfelé baktató embereket. Lent már ritkulni kezdett a tömeg, amikor végre megpillantotta az anyját. Ünneplőruha és valami lehetetlen kalap volt rajta, mintha az állomásról egyenesen a Nemzeti Színházba akarna hajtatni. Katonásan lépkedett felfelé, pedig két irdatlan koffert cipelt. Ūristen, gondolta Péter, ez elhozta az egész ruhatárát.

— Anyuka! — szólította meg fentről.

Amikor anyja észrevette, rögtön elmosolyodott.

Összelelkeztek, Péter megragadta a bőröndöket, és előreengedte anyját. Keresztülvágtak az állomásépület előtti téren, de Péter nem a villamosmegállók, hanem a taxiállomás felé terelte anyját. Szemerklét az eső. Rossz ómen, gondolta.

— Csak nem akarsz taxiba ültetni? — méltatlankodott az anyja.

Péter elmagyarázta, hogy tömegközlekedési eszközökkel kissé körülményes megközelíteni a lakását. A villamosról át kellene szállni trolibuszra, majd a trolibusz végállomásától jó darabon gyalog kellene a hegyoldalba felkapaszkodni, s ez két ekkora bőrönddel nem éppen vasárnap délelőtti séta. Aztán az eső is eleredt. Harmadszor, de erről nem beszélt, meg akarta mutatni anyjának, van elég pénz nála ahhoz, hogy ne szenvedjen szükséget, amíg nála lakik.

— Hát jó — egyezett bele az anyja. — De én fizetem a taxit.

— Szó sem lehet róla.

Péter figyelmét nem kerülte el, anyjának mennyire imponál, hogy mégis taxival utaznak.

Amikor kiszálltak a ház előtt, újabb probléma merült fel. Anyja elképedve állt meg a keskeny úttest közepén, és összecsapta a kezét.

— Hová hoztál?

Péter tudta, hogy most kell nagyon erősnek lennie. Amilyen meggyőzően és határozottan csak tudta, úgy mondta:

— Hát haza. Hozzám.

Anyja összevonta a szemöldökét, s elővette azt a nézését, amitől Péter hátán mindig futkározni kezdett a hideg.

— Hazudsz!... Ez nem lehet igaz.

Péter karon fogta, a kapuhoz vezette, és mutatóujjával rábökött a postaládára.

— Olvasd el, kinek a neve van ide írva!

Anyja elővette kézitáskájából a szemüvegét, s olyan komolyan kezdte tanulmányozni a postaládát, mintha valami kiáltvány lett volna kifüggesztve oda. Péter úgy érezte, tizennégy napos együttlétük legkritikusabb pillanatai ezek. Ha most nem szegi a nyakát, megnyerte a játszmát. Anyja vakon bízott benne ugyan, de a gyanakvás és bizalmatlanság máskülönben az alaptermészetéhez tartozott. A csengő gombján persze már csak a tulajdonos neve volt olvasható. Péter mégis abban bízott, hogy anyját meggyőzi a postaládára ragasztott cédula. Így is lett.

— Más név is van a postaládán — mondta, de már levette a szemüvegét.

— Hát persze — magyarázta Péter a legnyájasabb hangján. — Csak nem gondoltad, hogy az egész ház az enyém? Egy ügyvéd lakik még itt a családjával. Most nincsenek itthon, elutaztak nyaralni. A ház egyébként nem az enyém, se nem az övé, hanem az államé.

Hazudott, mint a vízfolyás, de a szeme sarkából látta, hogy anyja bólogat, s az a rémes nézés eltűnt a szeméből. Péter most már bátran előadhatta a valamelyik éjszaka kispekulált meséjét. Eszerint a villa tulajdonosa távaly diszszidált, és fél évig üresen, lepecsételve állt utána a ház, az államé lett, majd az állam szétoztotta a pozsonyi ügyvéd és öközte. A ház nagyobbik fele az ügyvédé, de hát ők hárman vannak, két szoba pedig az övé. A konyha, a fürdőszoba és a vécé közös. Pozsonyban elég nagy a lakásínség, akárki nem jut

lakáshoz. Neki az volt a szerencséje, hogy egy rendelet értelmében tavalytól a műszaki főiskola is igényelhet lakást a nemzeti bizottságoknál, legjobb diákjai részére. Pozsonyban kevés a mérnök, a végzősöket pedig képtelenek lakáshoz juttatni. Az új rendelet lehetőséget teremt rá, hogy több diák maradjon a fővárosban, s ne valahol az ország másik felében próbáljon állás után nézni. Egyfajta garancia ez az államnak is, a főiskolának is. Így az állam is jól jár, meg ő is jól járt.

A taxisofőr közben bevitte a bőröndöket a házba, és letette az előszobában. Bizonyára elcsípett néhány szót a halandzsájából, de nem szólt közbe. Péter remélte, hogy nem ért magyarul. Mindenesetre busás borraivalót adott neki, amint az bizonyára szokás ezen a környéken.

— Na és a kert kié? — kérdezte az anyja.

— A kert közös — vágta rá.

Hiba volt.

— Közös?!

Anyja újra elővette az előbbi szigorú nézését, s Péter legszívesebben elharapta volna a nyelvét.

— Egy keskenyebb parcella az enyém belőle, a többi az ügyvédé.

Így már rendben volt a dolog. Anyja azonban még mindig tartogatott a számára egy kellemetlen kérdést.

— Remélem, nem keveredtél bele valami piszkos ügybe?

Péter végre dühös lehetett.

— De anyukám?!

Ezzel aztán lekerült a téma a napirendről.

Nehezen indult a nap, s a folytatás sem ígérkezett könnyebbnek. Péter körbevezette anyját a házban; először a konyhát, a fürdőszobát és a vécét mutatta meg, majd bevezette a szobájába, amely tágas is volt, világos is volt, anyja igazán elégedett lehetett vele. Gyorsan elmondta, hogy a bútorokat a régi tulajdonos hagyta itt, s azok órá szálltak, amikor a lakást megkapta. Anyja szemlátomást elégedett volt a hallottakkal. Ezután megmutatta neki a „másik szobáját”, amely az északi oldalra nézett ugyan, s ezért nem kapott napfényt, de szintén elég tágas volt. Milošek ott szállásolták el a vendégeiket, s mivel nagy vendégjárás sosem volt náluk, a szoba sem volt rendetlen. Miloš apja egyébként is ezt a szobát ajánlotta, mint ahol az anyját elhelyezheti. Péter előző nap délután kiszellőztetett és letörölte a port, úgyhogy a szoba ragyogott, mint a legelőkelőbb hotelszobák, s anyja most már valósággal el volt bűvölve. Péter érezte, ahogy a nyomás a szíve táján leenged lassan, mint egy felfújg gumifömlő, amelyből kihúzták a dugót. A háza meg van mentve, gondolta. Körülményeskedő elmélkedésbe kezdett, hogy úgymond nem valami fényűző lakás ez, de indulásnak megfelel, aztán ha majd megnősül, úgyis nagyobbra cseréli. Csak nincs valami nő, kérdezte az anyja, s megint elővette a csúnyábbik nézését. Péter megnyugtatta, hogy jár ugyan egy lánnyal, de nem komoly a dolog. Anyjának azonban így sem volt ínyére. Csak nehogy a tanulás rovására menjen, sópáncodott. A tanulás szót hallva, Péter megborzongott, mintha Yeti, a havasi ember kopogtatott volna a konyhaajtón. Megmutathatom az ügyvédék lakását is, mondta, nagyon jól kijövök velük, szinte mintha testvérek volnánk. Anyja azonban nem volt kíváncsi az ügyvédék lakására. Talán a testvér szó ingerelte; nagy bánata volt, hogy nincs több gyereke, néha még sírni is képes volt miatta. De lehet, hogy az nem tetszett neki,

Péteren kívül mások is laknak a házban. Sosem lehetett előre tudni, anyja mikor és miért sértődik meg.

— Szóval te vagy a legjobb diák a főiskolán — mondta váratlanul.

— Az egyik legjobb diák — javította ki Péter.

— Megnézhetném az indexedet?

Az lehetetlen, mondta Péter, s maga is csodálkozott, milyen nyugodt és magabiztos. (Kezdett belejönni a hazudozásba, és kezdte élvezni a veszélyes játékot.) Az indexet június végén le kellett adnia a tanulmányi osztályon, és csak szeptemberben kapja vissza. Anyja nem követelődött tovább. Mintha elkedvetlenedett volna, s hirtelen valami mélységesen szomorú, már-már fájdalmas kifejezés jelent meg az arcán.

— Le kell dölnöm egy kicsit — mondta. — Megviselt az éjszakai utazás. És nem is vagyok teljesen egészséges.

Péter lélegzetvételnélküli időhöz jutott. Anyja fél kettőig aludt, az ajtókat nyitva hagyta, s ő hallotta, ahogy álmában beszél, máskor pedig a fogát csikorgatja.

Péter egész délelőtt a szobájában ücsörgött, és újra meg újra átgondolta a helyzetet. Mindannyiszor arra a következtetésre jutott, hogy a legnehezebbjén túlvan, sikerült elaltatnia anyja minden gyanúját, a folytatás talán könnyebb lesz. Ámbár két hét így is nagy idő. Két hét alatt sok minden közbejöhethet. Egy pillanatra újra érezte a nyomást a mellében. Közben egyre jobban megeredt az eső, tíz óra és tizenegy között olyan vigasztalanul esett, hogy már beletörődött, a mai napon otthon fognak kuksolni. Délben mégis ritkulni kezdtek a felhők, s fél kettőkor már ragyogóan sütött a nap.

Anyja is jókedvvel ébredt, megmosakodott, aztán gyalog bementek a városba. A Savoyban ebédelt meg, s egy korsó sört anyja is engedélyezett magának. Ebéd után az óvárosban sétáltak, felmentek a várba, s anyja elgyönyörködött a város panorámájában, alattuk a Dunával; a folyam acélkék páncélján osztrák uszály araszolt a Kis-Kárpátok kapuja felé; amerre a Nap is nyugodni készült. A várból a hegygerincen haladva, nagy ívben megkerülték a villanegyedet, s alkonyattájt értek haza. Meghitt beszélgetésbe merülve léptek be az udvarba, s Péter úgy érezte, anyja még egyszer sem engedte el magát így a társaságában; egész délután érzelmes volt, s nem tudta vagy nem is akarta visszaparancsolni az emlékeit, amelyek mintha valami hűvös, mély kútból buzogtak volna elő. Otthon jutott eszükbe, hogy elfelejtettek vacsorávalót venni. A hűtőszekrényben azonban találtak tojást, s anyja összeütött belőlük rántottát. Péter megbontotta a vodkásüveget, amelyet külön erre az alkalomra vett az előző napon. Anyja tréfálkozott:

— Le akarsz itatni?

Vacsora után újra beszélgettek, de ez a beszélgetésük nem volt már olyan önfeledt, mint a délutáni. Anyjának fergeteges jókedve kerekedett, s Péter meghökkenésére, jócskán a pohár fenekére nézett. Nem ismert rá anyjára. Anyja azelőtt nem ivott, az iszákosokat gyűlölte, s őt is a sárga földig lehordta, valahányszor megérezte leheletén az alkoholszagot. Az este folyamán egyszer tapintatosan meg is kérdezte anyjától:

— Nem fog megártani?

Anyja leintette.

— Egyszer megengedhetem magamnak.

Hangosan beszélt, olyan hangosan, hogy az kezdte bántani Péter fülét.

Anyja mindig kimért és szigorú volt, egy kicsit kevély, mindenesetre adott a tartására, illetve, amit annak vélt. Pétert mérhetetlenül zavarta, hogy ismeretlen oldaláról kénytelen megismerni anyját, mint aki azt álmondja, hogy az utcájában összecserélték a házakat, s bár tudja, hogy jó irányban halad, sehogyan sem tud hazatalálni. Ha más asszony iszik ennyit és lármáz, eszébe sem jut megbotránkozni. Anyját azonban nem ilyennek ismerte, és egész közönségesnek találta most.

— Mért nem veszel televíziót magadnak? — kérdezte anyja többször is az este.

— Miből?

— Majd én veszek neked — mondta.

— Miből?

— Bízd csak rám — felelte az anyja.

A következő napok nem voltak már ilyen zürzavarosak. Anyja, de Péter maga is azon volt, hogy kialakítsák együttlétük napirendjét vagy inkább menetrendjét, különben szétfolyt volna az idő, s Péter gyűlölte az olyan állapotot, amikor a véletlen dönti el, hogy mit fog tenni a következő órában. Ezt a módszerességet az anyjától örökölte. Kilelte a hideg, ha improvizálni kényszerült. Amikor hiányzott a határozott elképzelés belőle, hogy a nap hátralevő részében, vagy akár a következő napokban mivel kellene foglalkoznia, úgy érezte, hajótörötként hanykolódik a végtelen tengeren. Ilyenkor hajlamos volt kétségbeesni, és legszívesebben segítségért kiáltott volna. A biztonságérzet hiányától jobban kikészült, mintha valamilyen rettenetes bűnéből kellett volna szót adni a bíróság előtt. Neurotikusnak tartotta magát, mert üres perceiben nem tudott szabadulni az érzéstől, hogy valami sebes áramlat ragadja magával, s le sem teszi előbb, csak a halál kapujában.

Kéthetes együttlétük napirendjével anyja rukkolt ki másnap reggel, s olyan ellentmondást nem tűrő hangon diktálta feltételeit, hogy Péter készséggel beleegyezett minden óhajába. Anyja ragaszkodott hozzá, hogy mindennap főzzön, s jó korán felkelt bevásárolni. Ebéd után pihentek két órát, aztán bementek a városba; Péternek meg kellett ígérnie, hogy megismerteti vele Pozsony nevezetességeit, este pedig beülnek egy moziba, vagy hazajönnek, és az ügyvédeknel a tévét nézik. Minden este hideg vacsora lesz, és anyja nem bánja, ha vacsora után megisznak egy hétdecis üveg fehér bort. Péter szerette volna megjegyezni, hogy ilyen kötött program mellett hamarosan egymás idegeire mennek majd. De meggondolta magát. Az adott helyzetben kevésbé tűnt fel kockázatosnak kötöttségeket vállalni, mint akár egyetlen órát is rábízni a véletlen szeszélyeire. Két hetet kibírok, ha patás ördögök fognak ugrálni a hátamon, akkor is, gondolta.

Anyja minden reggel korán felverte, megreggeliztette, aztán szinte elzavarta a háztól. Úgy látszik, neki is szüksége volt arra az egy-két óra magányra, amely után annál intenzívebben kívánja az ember, hogy szólhasson valakihez. Péter nem tudott mit kezdeni a délelőttökkel. Csak lődörgött a városban és unatkozott, teleitta magát sörrrel és cigarettázott. Anyjának azt hazudta, hogy beült a műszaki főiskola könyvtárába és tanult. Barátainak és ivócimboráinak a többsége valahol vidéken vagy külföldön süttette a hasát. Nyár volt, és ő kétségbeesett a gondolatra, hogy ilyen rohadt nyara sosem volt még. Eltökélte, hogy ha megússza ezt a néhány napot, utána rögtön átmegy Magyarországra, s vagy Pesten, vagy a Balatonnál megpróbálja elfelej-

teni minden gondját. Úgy érezte, ráfér nagyon a búfelejtés. Októberben be-
rukkol, s ha erre a napra gondolt, szinte a csontjaiban érezte a reménytelen-
séget. Egyszer-kétszer az is megfordult a fejében, elutazása előtt egy nappal
meg kellene mondania anyjának az igazat. De belátta, túl messzire ment ah-
hoz, hogy az igazság bevallásával ne okozzon katasztrófális megrendülést any-
jában. Kilátástalannak ítélte helyzetét, mint akinek az imént verték rá kezére-
lábára a vasat.

A délutáni séta órái mentesek voltak efféle gondoktól. Péter szégyenkezve
ismerte be, hogy miközben e város lakójának adja ki magát, jóformán alig
tud valamit Pozsony múltjáról. Elvitte anyját a dómba és a várba, megmuta-
tott neki néhány házat az óvárosban. Megtekintették a múzeumokat. Anyja
nem is titkolta el csalódottságát.

— Na, te sem ismered jobban Pozsonyt, mint én. Vehettem volna inkább
egy útikalauzt.

— Ne haragudj — szabadkozott Péter —, igazán nem érek rá a múlttal
foglalkozni. Más dolgom is van.

Anyjának nem tetszettek a szavai.

— Helytelenül gondolkodsz. Ismerni kell a múltat. Te még gyerek voltál,
nem tudhatod, milyen hihetetlenül mélyre zuhantunk.

— Lehet — mondta Péter. — De ne felejtse el, hogy bár te szültél, az én
életem mégsem a te életed.

Ez volt az első szóváltás közöttük, amely beárnyékolta nyaralásuk idilljét.
Péter ezután kínosan ügyelt rá, hogy több ilyen szóváltás ne mérgezze a lég-
kört. Hajlandó volt a végsőig türelmes és megértő lenni, mert állandóan az
járt a fejében, hogy ez a legkevesebb, amivel tartozik az anyjának. Márpedig
anyja gyakran próbára tette a türelmét. Úgy viselkedett, mintha egyenesen
Péter lelki üdvéért kellene megvívnia sárkányokkal, gonosz szellemekkel és
más földöntúli hatalmakkal. Nekünk az egész múltunkat ismernünk kell, haj-
togatta, s nemcsak ismernünk kell, hanem el is kell fogadnunk a bűneinkkel
és kudarcainkkal együtt, még ha ez utóbbi fájdalommal jár is. Különbö-
menthetetlenül szétszóródunk. Péter, egyetértése jeléül, mélyen bólogatott, s mi-
közben általánosságban egyetértett anyjával, arra gondolt, hogy aminek az
ismeretét anyja olyan következetesen számon kéri rajta, mit sem segít az ő
égető problémáin. Kívülről fújhatja Kossuth összes beszédét, azért még nem
veszik vissza a főiskolára, s amikor majd a postás a behívóját kézbesíti, nem
fogja megkérdezni tőle, tudja-e, hol volt a nagysallói csata. Ilyen érdekért
lakást sem kap hamarább, s a nők sem fognak azon nyomban lefeküdni neki.
Néha szerette volna anyja szemébe vágni, hogy szemérmetlenül önzőnek tartja,
mert nincs füle meghallani az ő valódi problémáit.

De ezt sem tehetette. Még az első hét végén történt, hogy kimentek Vasku-
tacsára, s anyja az erdőben hirtelen rosszul lett. A hasát fájdtotta, és úgy
kiverte a veríték, hogy hátán csurom vizes lett a trikó. Kénytelenek voltak
leülni az avarba. A roham másfél óráig tartott. Anyja nyöszörgött, s az ajkát
harapdálta.

— Ide figyelj! — mondta később, amikor már hazafelé tartottak. — Le-
het, hogy nagyon komolyan beteg vagyok.

— Orvoshoz kellene fordulnod.

— Már voltam orvosnál. Lehet, hogy daganat van a hasamban.

— És ezt csak így mondod? — rémült meg Péter.

— Lehet, hogy rosszindulatú az a daganat.

Péter iszonyúan megijedt. Ugyanakkor eggyel több oknak és bizonyos értelemben felmentésnek érezte, hogy főiskolás múltjának siralmas végéről mélyen hallgasson előtte. Anyja bejelentésével minden véglegesen és reménytelenül összekuszálódott, s ő tudta, nincs az a mindenható atyáisten, aki ezt a gubancot kicsomózhatná. Minden önbizalma és reménye füstté vált, s olykor már szinte kívánta, hogy teljesejék be a sorsa.

Az pedig majdnem bekövetkezett. Egyik délután a Krymben kávéztak, amikor az asztalukhoz ült Péter egyik volt évfolyamtársa. A dolog olyan váratlanul történt, hogy mire Péter felocsúdott, a fiú már be is mutatkozott az anyjának. Őrütség volt ide jönni, de anyja forszírozta. Látni akarta a helyet, amelyet Péter többször is emlegetett a leveleiben, s ahol „azokkal a magyar fiúkkal” találkozni szokott. Péter úgy gondolta, üsse kő, ide a műszaki főiskola hallgatói ritkán tolják be képüket, egyébként is nyár van, a nem pozsonyiak otthon vannak, pozsonyi ismerősei pedig ilyen időben strandolni mennek, nem kávéházba. A fiú tíz percig sem maradt velük, de még ez a kevés idő is embertelenül hosszúnak tetszett. Anyja a tanulmányai felől faggatta a fiút, s mindenféle haszontalan tanácsokat osztogatott, mialatt ő tükön ült. Szerencsére anyja úgy belefeledkezett a mondókájába, hogy szóhoz sem engedte jutni a fiút, aki eleinte udvariasan mosolyogva válaszolgatott még neki, de aztán elkomorult az arca, és amikor már unta az egyoldalú beszélgetést, sietve elköszönt. Péter látta, hogy a kávéház hátsó traktusába megy, ahol egy csinos szőke baba várakozik rá. Ez is jó tanuló, kérdezte az anyja. Igen, mondta Péter, nálunk mindenki jó tanuló, mert aki rossz tanuló, annak ellátják a baját. Irtó dühös volt, felhajtotta a kávéját, és iszkolt kifelé.

Mindent egybevetve a két hétből tizenegy nap úgy telt el, mintha az a bizonyos anygalka, aki átkísérte Pétert a keskeny pallón, különös gonddal vigyázott volna az épségére. A tizenkettedik napon azonban vagy bogár repült a szemébe, vagy pedig ráeszmélt, hogy védenca vétkezik a tizparancsolat egyik fölöttébb fontos paragrafusá ellen, s hirtelen elfutotta a méreg. Megzizegtette a szárnyát, és felemelkedett a magasba.

„Ess a vízbe!” — motyogta fentről.

S még ki sem mondta, már hallani lehetett a csobbanást.

A tizenkettedik napon elmaradt a délutáni csavargás. Délben anyja megint rosszul érezte magát, s mire a rosszullete elmúlt, szörnyű vihar kerekedett, sűrű esőfüggönyt bocsátva a városra. Nem tehettek egyebet, várták, hogy a zivatar elmúlik. De az csak elcsendesedett, az eső nem szűnt. A vége az lett, hogy mind a ketten átaludták a délutánt. Anyja ébredt fel előbb, teát főzött a vacsorához, amikor Péter még csak nyitogatta a szemét.

Vacsora után Péter szobájában ültek le. Már sötétedett, az ablak alatt az esőcsatorna rendületlenül köpködté a vizet, anyja azonban kérte, hogy ne gyűjtsanak lámpát. Arról beszélgettek, hogy anyja holnapután hazautazik. Gyere velem haza, legalább néhány napra, kérlelte Pétert. Péter sajnálkozott, hogy nem mehet, tanulnia kell. Azt mégsem mondhatta, hogy letelik a szabadsága, és munkába kell állnia. Jól van, megértem, mondta anyja, és egy pillanatra átment a másik szobába. Amikor visszajött, a pénztárcáját tartotta a kezében.

— Szeretném, ha elfogadnál tőlem egy kis pénzt. Ezúttal többet, mint máskor.

Azzal benyúlt a pénztárcája egyik titkos rekeszébe, és leszámolt az asztalra háromezer koronát.

— Remélem, szeptemberig kitart — mondta.

Péter megszámlolta a pénzt, legyezőszerűen szétterítette a markában, és nem tudta, mit mondjon.

— Kiraboltál egy bankot? — kérdezte végül, és nevetett.

Anyja azonban nem nevetett vele, hanem megkeményedtek a vonásai, s megremegett az ajka. Péter kitalálta, miféle érzelmek dúlnak benne, s hogy feloldja a helyzet feszültségét, szeretett volna elsütni valami jópofa viccet. De nem jutott eszébe egy vicc sem.

— Ülünk le — mondta anyja végül. — Mondanom kell neked valamit.

Leültek a diványra, olyan szorosan egymáshoz, hogy Péter hallotta, ahogy anyja a levegőt veszi. Mélyen lélegzett, mint amikor nagyon gyorsan ver az ember szíve, mert alig tud uralkodni az érzelmein.

— Kitaláltam valamit — mondta az anyja halkán —, de nem tudom, tet-szeni fog-e neked. Felnőtt vagy, tudom, nincs már jogom beavatkozni az éle-tedbe. A múltkor igazad volt: a te életed a te életed, nem az enyém. És tola-kodni sem akarok. Mégis úgy döntöttem, ide fogok költözni hozzád.

— Ide?

— Igen — mondta az anyja. — Tudom, önző vagyok. De az anyád va-gyok, ne felejtsetd. Amióta apád meghalt, csak te vagy fontos nekem. Minden erőmmel azon voltam, hogy felneveljelek, és segítsék egzisztenciát teremteni neked. Boldog vagyok, hogy ez sikerült. Egy rettenetesen mély gödörből ka-paszzkodtunk ki, de kikapaszkodtunk. Ráment az egész életem, de nem bá-nom. Fő, hogy abból a gödörből kint vagyunk... És most meg fogok halni. Nem tréfáltam a múltkor. Halálosan beteg vagyok. Azért költözöm hozzád, mert szeretném, ha mellettem lennél az utolsó óráimban. Nem leszek sokáig a terhedre. Egy évem van hátra, vagy talán annyi sem.

Anyja nem bírta tovább a feszültséget, sírva fakadt.

— Az én küldetésem befejeződött ezen a világon.

Péter a cigaretta után nyúlt, de izgalomában lesodorta a csomagot a kis-asztalról, s tartalma szétszóródott a szőnyegen. Mint valami lassított filmen, úgy mozgott a keze, amint szedte össze a cigaretta, s közben széleseben dolgozott az agya. De végül is csak ennyit tudott kinyögni:

— Nem költözhetsz hozzám. Lehetetlen.

Még mindig a szőnyegen guggolt, felülről hallotta anyja hangját, mintha az máris a túlvilágról érkezne hozzá.

— Nem dobhatsz ki. — Ezt mondta az anyja.

— Nem doblak ki — felelte ő. — Csak az igazat mondom. Azt, hogy nem költözhetsz hozzám.

— Nem akarlak zsarolni — mondta ekkor az anyja —, de nincs más választásom. Még nem mondtam el mindent. Kevés időm van hátra, és ez az utolsó kívánságom téled. Éppen ezért biztosra akartam menni... Eladtam a házunkat. Az új tulajdonos szeptember elején beköltözik. Nekem ott semmi keresnivalóm sincs többé.

Péter előtt egy csapásra világossá vált, hogy el van veszve.

— Anyuka!... — nyöszörögte. — Mit tettél?

Anyja néma maradt, ő pedig elkezdett fel-alá járkálni a szobában, s érezte, ahogy a düh, a kilátástalan helyzet felett érzett kétségbeesés eloldja

indulatain a kötőféket. Kiment a konyhába, törni-zúzni támadt kedve. Földhöz vagdosta a lábasokat és fődőket, mint valami hisztériás asszony, aki unja már, hogy a férje örökké részeg.

Magánkívül volt, amikor visszatért a szobába. Anyja mereven, rezzenéstelen arccal ült a díványon, mint a megcsalatottság élven szobra. Péter most már ordított.

— Hát ide figyelj! Nagyon rosszul tetted, amit tettél. De úgy kell neked! Mért nem beszélted meg velem?

Anyja nem mozdult.

— Tudd meg, hogy fél éve hazudok neked! A főiskoláról kirúgtak, mert nem tanultam. Egy senki vagyok. Ezt akartad hallani?

Anyja nem felelt.

— Egyáltalán nem bánom, hogy egy senki vagyok. A lakás sem az enyém. Albérlő vagyok itt. Megint csak egy senki... Nemsokára elvisznek katonának, és utánam a vízőzön, vagy a tüzeső, vagy mit tudom én, mi. Pusztuljon el velem együtt minden. Ezt kívánom...

Anyjának valahonnan mélyről és nagyon messziről jött a hangja.

— Meg akarsz ölni?

— Meg. Mért zsarnok vagy.

— Mért beszélsz így velem?

— Hazudtam. Jó. Vagyis nem jó. De te kényszerítettél rá. Mert félted tőled. Amióta az eszemet tudom, mindig félted tőled. Mindig azt éreztem, hogy erősebb vagy nálam. De ennek mától vége. Nem érdekel, hogy mit gondolsz rólam... Az érdekel, hogy nem vagyok sehol sem. Az érdekel, hogy nincs értelme az életnek... Elválnak az útjaink egyszer s mindenkorra.

Anyja felkelt a díványról, elhaladt mellette, úgy, hogy rá sem nézett. Azt mondta a másik szobából:

— Az utolsó ítélet napján nehéz lesz elszámolnod ezekkel a szavakkal.

Péter azonban nem hitt se utolsó ítéletben, se feltámadásban, csupán annyit fogott fel a helyzetből, hogy vége a lidércnyomásnak.

— Nem lesz több utolsó ítélet — kiabálta. — Ma mindent megbeszélünk. Tíz perc alatt többet, mint húsz év alatt összesen.

Péter anyja még az éjféle gyorssal elutazott. Mivel nemrég mindketten az utolsó ítéletet emlegették, nem volt értelme, hogy ezután szóljanak egymáshoz. Péter Miloš apjának a dolgozószobájából felhívta a taxiállomást, és anyja megengedte neki, hogy segítsen lecipelni a bőröndöket az utcára. Az állomáson beültek a váróterembe, s nem mozdultak onnan ki egyetlen percre sem. Rengeteg idejük volt még éjfélig, de ahogy a föld nem hasadt meg a talpuk alatt és tüzeső sem esett, úgy az idő sem állt meg, hanem egyszer mégis eljött az indulásnak mindkettejük számára megváltást hozó órája. Péter imádkozott, nehogy anyja rosszul legyen, és jól imádkozott. Mielőtt anyja felszállt volna a vonatra, Péter megpróbálta átölelni és megcsókolni, de engesztelő mozdulatára anyja felelete az volt, hogy eltaszította magától.

Ezután a felejtés napjai következtek volna. Péter elhatározta, hogy nem áll munkába, hanem szeptember végéig beosztja az anyjától kapott pénzt. Mindjárt másnap délelőtt kiváltott forintot a bankban, és a rákövetkező napon felült a pesti vonatra. Tíz napot töltött Magyarországon. Nem hagyott maga után se szóbeli, se írásos üzenetet. Pontosan ezt akarta: úgy eltűnni, mintha a föld nyelte volna el. Amikor visszajött, Milošek is otthon voltak

már. Nem fogadták lelkesen, hanem inkább furcsán néztek rá. Még le sem rakta a csomagjait, amikor Miloš apja a kezébe nyomott egy táviratot. A táviratot losonci szomszédjuk adta fel, s az állt benne, hogy anyja öngyilkos lett és meghalt. Péter egy szót sem szólt, hanem csak kifordult az ajtón, s ugyanarra az éjjél előtt induló vonatra szállt, amely az anyját vitte haza utolsó útjára két héttel korábban. Zólyomban kiszállt, a váróteremben megvárta a reggelt, majd egész nap a városban lődörgött. Csak késő este utazott tovább. Éjszaka érkezett haza, nem akarta, hogy bárki meglássa. Az állomásról egyenesen a temetőbe ment, hogy megkeresse anyja sírját. Mert anyját természetesen eltemették az ő részvétele nélkül is. Felkutatni nem tudták őt, nem várhatták meg, amíg megkerül; nyár közepe volt és kánikula. Természetesen az apja mellé temették. A temetőből először hazaindult, de útközben eszébe jutott, hogy az új tulajdonos talán beköltözött már. Ezért kiment újra az állomásra, és felszállt az első Zólyom felé induló személyvonatra. Halálosan kimerült volt, meg akart halni.

Mi, a legjobb barátai, minderről csak szeptemberben értesültünk. Próbáltuk vigasztalni őt, nem sok sikerrel. Péter mindennap részegre itta magát, de megvolt nekünk is a magunk baja. L. éppen otthagyta az állását, Z. meg én vizsgákra készültünk. Aztán eljött október elseje, Péter bevonult katonának. Nem sejtettük, hogy utoljára látjuk őt. Leveleinkre nem válaszolt, s csak pár év múlva tudtam meg, hogy miután leszerelt, Magyarországon telepedett le, pontosabban mondva: oda nősült. De a címét egyikünknek sem sikerült megszereznie. L-lal és Z-vel már csak nagy ritkán találkoztam, de olyankor mindig emlegettük az ő nevét is. L. egyszer megállapította, hogy véleménye szerint, aki innen Magyarországra költözik, azoknak a legtöbbször a múltja elől menekül. Egyetértettünk vele, bár lehet, hogy egyáltalán nem így van.

Nos, ennyi mindenről kellett volna adjunktus ismerősömnek beszélnem, s amikor legközelebb találkoztunk, el is mondtam neki ezt a történetet. Meghallgatott, de nem volt sok hozzáfűznivalója.

— Érdekes történet. — Ennyit mondott csak.

Pukkadj meg, gondoltam, amilyen melák pasas vagy, nem is várhatok tőled mást. De hát igazán nem haragudhattam rá emiatt.

Péter hasonmását azonban titokban lefényképeztem egyszer az utcán. Nem tudom, jogom van-e az ilyesmihez... Bizonyára nem követtem el vele törvénybe ütköző cselekedetet, hiszen a fényképet nem állt szándékomban felhasználni. A kérdés inkább morális szempontból érdekelt. Megismerkedni fel-ohajtottam vele, nem lett volna semmi értelme. Régóta meg vagyok győződve róla, hogy ha egy eseménynek be kell következnie, akkor nincs az a buzgalom és igyekezet, nincs az a jó szándék, amely meg tudná akadályozni, hogy bekövetkezzék.

Amióta szétszóródtunk az országban, L. és Z. barátommal egyszer egy évben szoktam találkozni, éspedig azon az országos amatőr művészeti fesztiválon, amelyre mind a hárman elmegyünk. Nem hivatalosan, hanem csupán mint nézők. Így volt ez nemrég is.

Egyik este, amikor zúgott már a fejünk a sok előadástól, betértünk vacsorázni a fesztivált rendező városka legnépszerűbb borozójába. Éppen csak befértünk, már gombostűt sem lehetett volna elejteni, olyan sokan voltak. A fesztivál hivatalos és nem hivatalos résztvevőin kívül ott nyüzsgött a városka minden vagánya és kurvája, s hogy a hangzavar teljes legyen, a sarok-

ban cigányzenekar muzsikált. Ebben csak az a jó, hogy mindenki kénytelen tőle telhetően tömören és velősen fogalmazni, mert nem biztos, hogy a harmadik mondatát is megérti még az asztalszomszédja.

Éjfél felé, amikor mind a hárman kapatosak voltunk már, és szemünket véresre marta a cigarettafüst, elővettem levéltárcámból a Péter hasonmásáról készült fényképet, és Z. kezébe nyomtam.

— Mi az Isten! — horkant fel orvos barátom, és máris átpasszolta a képet L-nek.

— Róla még egy szavunk sem volt ma — mondta L.

— Az bizony nem — mondtam, s alig tudtam visszatartani a nevetőgörcsöt. — Hiszen azt sem tudjátok, ki ez. Ezt az urat Pék Zoltánnak hívják.

Néztek rám, mint valami bűvészre vagy szemfényvesztőre, s amikor elárultam, hogy a képen látható fiatalember még csak nem is rokona Péternek, kezdett megcsappanni az érdeklődésük. De amikor rögtön utána azzal folytattam, hogy ő is a villamosmérnöki karra jár, és minden valószínűség szerint hamarosan kihull a rostán, Z-nek derengeni kezdett, hová akarok kilyukadni.

— Ha azt akarod mondani, hogy minden kapálódzásunk eleve reménytelen, s hogy bizonyos események szükségszerűen ismétlődnek az életben, akkor nekem semmi kedvem óvást emelni a véleményeddel szemben.

L. pedig azt mondta:

— Amire itt célozgat, az a szabad akaratot cáfolja is meg nem is. Ennek a Pék Zoltánnak, vagy kicsodának, egészen más a családi háttere, mint Péteré volt.

Elismertem, hogy valószínűleg így van.

— Na látod — mondta. — Nem vagyunk már gyerekek. A filozófiáról pedig végképp lekéstünk. Ez egy másik kor, amelyben mi nézők lehetünk csupán.

Befejeztük a témát, s én eltettem a fényképet. Beszélgetésünk mégis valami rossz szájízt hagyott maga után. Nyomott lett a hangulatunk, hamarosan fizettünk, és elindultunk a szállásunkra. Azon tűnődtem, hogy az elmúlt években sok keserűség gyülemlett fel mindhármunkban, s nekem, balszerencsénkre, sikerült ezt a keserűséget előhívnom, bár ne tettem volna. L. kiadott ugyan egy novelláskötetet, de újra fizikai munkás volt, és évek óta nem írt már. Z. befejezte az orvosi tanulmányait, s jól megalapozta az egzisztenciáját, saját háza, autója meg bankbetétje volt. Ennek ellenére sem hittük, hogy amit elértünk, arra büszkék lehetünk.

A néptelen utcákon visszhangot vert cipőnk kopogása, mintha az odadobott szabadságunk visszhangzott volna a múltból. Úgy éreztem, valahol a világ, vagy inkább a létezés peremén araszolgatunk, távol azoktól a helyektől, ahol az igazán fontos dolgok készülnek. Barátaimat is hasonló gondolatok nyugtalaníthatták, mert L. egyszer csak azt mondta:

— Add ide azt a fényképet.

Megfogta, az utcai lámpa alatt még egyszer jól megnézte, aztán darabokra tépte, és szétszórta darabjait az utcán.

— Így gondoltátok ti is, nem?